

VÄSTSAHARA

**OCCUPERAT AV MAROCKO
SEDAN 1975**

I maj 2005 demonstrerade västsaharier

i huvudstaden El Aaiún mot den marockanska ockupationen. Den fredliga manifestationen slogs ned brutalt. Sedan dess har västsaharier förföljts, gripits, torterats, dömts till långa fängelsestraff och hungerstrejkade.

Detta sker samtidigt som en FN-styrka finns på plats för att övervaka den folkomröstning om Västsaharas självständighet, som Marocko vägrar att acceptera och genomföra trots FN-beslut.

Samtidigt pumpar EU in miljardbelopp i Marocko för att stoppa invandringen av afrikaner till Europa. 2006 tecknade EU ett fiskeavtal med Marocko. Det innefattar de ockuperade västsahariska vattnen.

Samtidigt tvingas hälften av Västsaharas befolkning till ett liv i flyktingläger i Algeriet sedan 1975.

Hur är allt detta möjligt?

Västsaharier demonstrerade i huvudstaden El Aaiún i maj 2005.

har skjutits upp ett otal gånger på grund av Marockos vägran att följa FN-resolutioner och avtal. 2003 förklarade den marockanske kungen Mohammed VI att Marocko aldrig kommer att acceptera ett självständigt Västsahara.

Då hade västsahariernas motståndsrörelse Polisario redan gått med på en lång rad eftergifter och en ny FN-fredsplan.

USA och Frankrike är sedan länge Marockos främsta vapenbröder.

Västsahara var en spansk koloni. Den marockanska ockupationen, med Spaniens goda minne, förhindrade den påbörjade avkoloniseringen 1975.

Sedan 1966 står Västsahara på FN:s lista över länder som ska avkoloniseras. Det västsahariska folket har ännu inte fått utöva sin rätt till självbestämmande. I en folkomröstning 1992, en del av en FN-fredsplan, skulle västsaharierna till slut välja ett självständigt Västsahara eller integration med Marocko.

Denna folkomröstning

Spanien närmar sig dem.

Västsaharas avkolonisering är inte avslutad. Därför har Spanien och följaktligen EU ett stort ansvar för att ockupationen upphör och att avkoloniseringen genomförs.

Ett rikt ökenland. Västsahara gränsar till Marocko, Algeriet och Mauritien och har en lång atlantkust. Landet är drygt hälften så stort som Sverige. Befolkningen uppgår troligen till ett par hundratusen västsaharier som är spridda i ockuperat område, befriat område och flyktinglägren.

Västsaharierna var ursprungligen ett nomadfolk, som livnärde sig på kamel- och getuppfödning.

Västsahara är ett ökenland med mycket stora naturtillgångar. Här finns bland annat fosfatfyndigheter, järn, koppar, uran – och troligen olja. Utanför kusten finns ett av världens rikaste fiskevatten.

2001 tecknade Marocko avtal med ett amerikanskt och ett franskt oljebolag om prospektering för olja utanför Västsaharas kust. Detta ledde till häftiga protester världen över. FN:s rättschef slog i januari 2002 fast att ingen utvinning av olja kan ske på västsahariskt område mot den västsahariska befolkningens vilja.

Spansk kolonialism. Vid Berlinkonferensen 1884, då de europeiska kolonialmakterna delade upp Afrika mellan sig, fick Spanien Västsahara.

På 1940-talet upptäcktes Västsaharas stora naturresurser. Fosfatgruvan Bu Craa byggdes. Västsaharierna tvingades in till städerna och gruvan som arbetskraft.

FN krävde 1966 i enlighet med avkoloniseringsdeklarationen att det västsahariska folket skulle få utöva sin rätt till självbestämmande och få självständighet i likhet med andra koloniserade länders befolkning. Spanjorerna lovade att genomföra en folkomröstning, men det dröjde.

1970 demonstrerade tusentals västsaharier fredligt i huvudstaden El Aaiún. Man krävde arbete, bostäder – och ett visst mått av självständighet. Men demonstrationen slogs ned av spansk armé.

Tre år senare, 1973, bildades därför Polisario Front – en nationell befrielseströrelse, som tog upp den väpnade kampen för självständighet.

Marocko ockuperar. Marockos dåvarande kung Hassan II hade planer på ett Stormarocko och gjorde anspråk på Västsahara. Att Marocko

I det ökända Svarta fängelset i El Aaiún hungerstrejkade 32 västsahariska politiska fångar i 51 dagar hösten 2005 i protest mot de olidliga förhållandena.

skulle ha historisk rätt till landet avvisades dock av Internationella Domstolen i Haag på hösten 1975.

Vid en hemlig överenskommelse ”sålde” då Spanien Västsahara till Marocko och Mauretania i oktober samma år. De två länderna skulle få dela på landet mot att Spanien fick behålla 30 procent av fosfat och fiske.

Den västsahariska befolkningen tillfrågades aldrig.

Några dagar senare marscherade marockanska och mauretanska trupper in i Västsahara – några mil från den spektakulära Gröna Marschen. En stor del av den västsahariska befolkningen flydde till Algeriet, där de upprättade flyktingläger.

Polisario tog upp kampen mot de nya ockupanterna samtidigt som man organiserade flyktinglägren och lade grunden till en ny samhällsstruktur.

1979 slöt Mauretania fred med Polisario. 1981 startade Marocko en ny krigsstrategi;

man byggde en 200 mil lång försvarsmur mot Polisario. Muren sträcker sig genom hela Västsahara och är radarövervakad och minerad. Under hela 80-talet pågick ett ställningskrig mellan den marockanska armén och Polisarios befrielsearmé.

Marocko har stötts ekonomiskt och militärt av främst Frankrike och USA. Polisarios stöd kommer från Algeriet och en del av de 80 länder som har erkänt republiken SADR, som utropades 27 februari 1976, då spanjorerna lämnade landet.

FN:s fredsplan. 1991 anlände FN-styrkan MINURSO till den ockuperade delen av Västsahara för att genomföra en folkomröstning. Västsaharierna skulle välja självständighet eller integration med Marocko. Eldupphör proklamerades, men det blev ingen folkomröstning.

Marocko saboterade fredsplanen på olika sätt.

Enligt FN-planen skulle en spansk folkräkning från 1974 utgöra grunden till röstlängden. Marocko förde in tiotusentals marockanska bosättare i landet – i strid med fredsplanen. FN agerade inte kraftfullt mot Marockos vägran att följa fredsplanen. 1994 avbröts identifieringen av röstberättigade.

När Kofi Annan tillträdde som ny generalsekreterare för FN 1997 kom fredsprocessen igång igen. Men när FN 1999 publicerade de preliminära röstlängderna med cirka 85 000 namn, meddelade den marockanska regimen att man tänkte låta 130 000 personer överklaga besluten. Ett nytt dödläge var ett faktum.

En av Västsaharas mest kända människorättsaktivister 38-åriga Aminatou Haidar släpptes ur Svarta fängelset i januari 2006.

2001 presenterade FN begränsat självstyre inom Marockos gränser som ett alternativ. Detta uppfattades allmänt som ett hån mot folkrätten och FN:s grundläggande principer. Samtidigt pågick avkoloniseringen av Östtimor, vars historia i mycket liknar Västsaharas.

Två år senare accepterade Polisario en ny snarlik plan, som skulle ge västsaharierna ett visst mått av självstyre under fyra år, varefter befolkningen i en folkomröstning ska välja självständighet, integration med Marocko eller begränsat självstyre. Vissa marockaner skulle få delta i folkomröstningen. Polisario hade nu gjort en av sina största eftergifter.

Men Marocko vägrade att acceptera även denna plan, som skulle kunna ge självständighet till Västsahara. Ytterligare ett dödläge hade uppstått.

Det ockuperade Västsahara. Västsaharierna, som bor i de ockuperade delarna av Västsahara, bevakas och kontrolleras av cirka 160 000 marockanska soldater och tusentals marockanska funktionärer. De marockanska bosättarna är i dag några hundratusen. Fattiga marockaner har lockats till Västsahara med skattebefrielse och dubbla löner. Västsaharierna är i minoritet.

I praktiken råder sedan länge undantagstillstånd i det ockuperade Västsahara. Det är Marocko som har den totala kontrollen – inte FN. Inga oberoende observatörer eller journalister släpps in i landet.

Cirka 500 civila västsaharier är ”försvunna” efter att ha gripits av marockansk polis.

Amnesty International har i årtal påtalat Marockos brott mot de mänskliga rättigheterna i Västsahara.

Sommaren 2005 förändrades situationen i det ockuperade Västsahara. Västsaharier trotsade förtrycket och samlades till fredliga protestaktioner. För att få slut på protesterna startade den marockanska polisen en klappjakt på aktivister. Hundratals västsaharier greps, torterades och fängslades. Några dömdes till 20 års fängelse. Många fördes till det ökända ”Svarta Fängelset” i El Aaiún, där hungerstrejker mot de omänskliga förhållandena startade i september 2005.

Västsahariska protestaktioner har fortsatt 2005 och 2006. Övergripningen från marockansk polis och militär fortsätter också.

Politiker från bland annat Spanien och Norge, som försökt ta sig i Västsahara för att se vad som händer, har omedelbart avvisats.

SADR:s och Polisarios ledning har upprepade gånger och utan fram-

Vatten fraktas med tankbilar till flyktinglägren i Saharaöknen från de få brunnen som finns.

gång bett FN och EU att ingripa och försvara civilbefolkningen. Först i maj 2006 sändes en FN-delegation till Västsahara. FN-tjänstemännens rapport bekräftade informationen om övergreppen mot civilbefolkningen.

Flyktinglägren. I de västsahariska flyktinglägren i Algeriet bor cirka 165 000 västsahariska flyktingar. Det är kvinnorna som har skött lägren, eftersom flertalet män deltog i kriget fram till vapenvilan 1991. Flyktinglägren ligger i en tidigare helt obebodd del av Saharas öken.

Vattentillgången är knapp. Men trots de hårda geografiska förhållandena med sommartemperaturer på +50° och minusgrader på vintern och nästan utan möjligheter att ordna någon självförsörjning, har västsaharierna, enligt Sidaexperter, organiserat lägren på ett föredömligt sätt.

De fem kommittéerna. De fyra baslägren (wilayor) är i sin tur indelade i byar (dairor). Wilayorna bär namn efter västsahariska orter. Alla invånare över 18 år deltar i någon

av ”de fem kommittéerna”. Dessa är: distribution, produktion, utbildning, hälsovård och sociala frågor.

Distributionskommittén sköter utdelning av mat och kläder till alla familjer. Matransonerna består mest av ris, linser och mjöl. Svält förekommer inte, men många kvinnor har järnbrist och många barn befinner sig på gränsen till undernäring.

Produktionskommittén ansvarar för vävning, sömnad, odlingar och hantverk av olika slag. Trots problem med vatten och salt har man lyckats med odlingar av potatis, lök och morötter bland annat. Men grönsakerna räcker bara till sjukhusens patienter och i viss mån barn.

Utbildning och hälsovård. Cirka 90 procent av västsaharierna var analfabeter 1975, när flyktingtillvaron började. Utbildning av flyktingarna var därför en av de stora uppgifterna för Polisario.

Numera går alla barn minst sex år i skolan. För högre studier är västsaharierna hänvisade till eventuella stipendier från andra länder. Utbildningen i lägren håller en relativt hög nivå – trots en skriande brist på material. Västsaharierna utformar sina egna läroböcker. Alla barn går i förskola från tre års ålder. Där lär de sig bland annat västsahariska danser, sånger och sagor.

Förutom några sjukhus finns sjukstugor i alla dairor. Vid svårare sjukdomar får västsaharierna förlita sig till hjälp i andra länder. Den förebyg-

gande hälsovården är det viktigaste. Bristen på läkemedel är stor.

Kvinnornas situation. Kvinnorna i flyktinglägren har tvingats till en mycket aktiv roll på grund av männens frånvaro. De bygger hus, undervisar och organiserar. Samtidigt tar de hand om sina stora familjer i ett hårt klimat och med ständig brist på mat och förnödenheter.

Redan 1978 upprättade Polisario en skola för kvinnor för att snabbt alfabetisera och vidareutbilda dem. De västsahariska kvinnorna hade en ganska självständig ställning i det ursprungliga nomadsamhället. Under den spanska kolonialtiden förpassades dock kvinnorna till hemmet. Nu återupprättar och vidareutvecklar kvinnorna sin självständighet. Kvinnoförbundet NUSW (National Union of Saharawi Women) har internationellt stöd och kontakter i många länder.

Bistånd i lägren. Västsaharierna är helt beroende av internationellt bistånd för sin överlevnad. Under de senaste åren har biståndet från EU och FN varit instabilt. Flyktingarna befarar att biståndet kommer att användas som ett politiskt påtryckningsmedel – till att tvinga dem att ge upp sin kamp för ett självständigt Västsahara.

Sverige och Västsahara.

Den svenska regeringen har inte erkänt republiken SADR men ger ett humanitärt bistånd till flyktinglägren sedan många år.

I riksdagen finns ett nätverk till stöd för västsaharierna. Det finns en bred politisk enighet kring västsahariernas rätt till självbestämmande och självständighet.

Sidas katastrofstöd kanaliseras idag genom Praktisk Solidaritet/ Emmaus Björnkå. Det består till största delen av begagnade kläder och vattentankbilar.

Sverige deltog med civilpolis i FN-styrkan MINURSO 1997. Minröjare från Sverige arbetade i området sommaren och hösten 1998.

Sverige röstade som enda land emot EU:s fiskeavtal med Marocko 2006 i protest mot att de västsahariska vattnen inte var uteslutna ur avtalet.

Västsaharierna var ursprungligen ett nomadfolk. En del kameler finns kvar i flyktinglägren.

I flyktinglägren går alla barn minst sex år i skolan. Analfabetismen är nästan utrotad bland de vuxna.

VÄSTSAHARA

Officiellt namn: SADR (Västsahariska demokratiska arabrepubliken).

Geografi: Ökenlandskap med underjordiska sötvattensjöar.

Yta: Cirka 260 000 km².

Befolkning: Av arabiskt och afrikanskt ursprung. Folkmängden är troligen några hundratusen, varav cirka 165 000 lever i flyktingläger i Algeriet. Några hundratusen marockanska bosättare finns i den ockuperade delen tillsammans med 160 000 marockanska soldater som bevakar den mur, som delar landet.

Språk: Hassania, en arabisk dialekt, som också talas i Mauretanien.

Religion: Islam.

Naturtillgångar: Fosfat, järn, koppar, uran, troligen olja mm. Rika fiskebankar.

Nionde reviderade upplagan producerad i november 2006 av tidskriften Västsahara/Föreningen Västsahara, c/o Afrikagrupperna, Linnégatan 21, 413 04 Göteborg E-post: vastsahara@brevet.nu

Hemsida: www.natverkstan.net/vastsahara Text: Lena Thunberg Bilder: Kim Naylor samt anonyma västsahariska aktivister i den ockuperade delen av Västsahara Form: Ulla-Karin Karlson